

Józef Krukowski

WSKAZANIA DLA POLITYKÓW W NAUCZANIU SPOŁECZNYM JANA PAWŁA II¹

Szanowni Państwo, Senatorowie i Posłowie, Drodzy Przyjaciele!

Na wstępie pragnę wyrazić szczególne uznanie i serdeczne podziękowanie Organizatorom dzisiejszej konferencji za podjęcie w jej programie tematu dotyczącego publicznej działalności papieża Jana Pawła II, którego kard. Józef Ratzinger już w dniu uroczystości pogrzebowych nazwał wielkim, a jako papież Benedykt XVI w dniu 1 maja b.r. ogłosi błogosławionym. Ze swej strony ośmielam się stwierdzić fakt powszechnie znany, że Jan Paweł II jest największym spośród synów naszego Narodu, który przez swoje nauczanie wywarł głęboki wpływ na proces pokojowych a zarazem rewolucyjnych przemian społeczno-politycznych na przełomie XX i XXI wieku, polegających na zrzuceniu jarzma totalitaryzmu komunistycznego i odzyskaniu niepodległości przez Naród polski i inne narody Europy środkowo-wschodniej.

W jakże bogatym pod względem ilościowym i jakościowym nauczaniu Jana Pawła II znajdujemy liczne wskazania etyczne kierowane do wszystkich ludzi bez względu na to, jakie są ich przekonania religijne i światopoglądowe, jak również wskazania skierowane do polityków, aby w rozwiązywaniu problemów społecznych kierowali się sumieniem uformowanym na Ewangelii i nauczaniu społecznym Kościoła.

¹ Wykład wygłoszony w siedzibie Parlamentu RP dnia 15 kwietnia 2011 r. podczas Konferencji zorganizowanej z okazji beatyfikacji Jana Pawła II.

W swoim referacie pragnę zwrócić uwagę na dwie grupy zagadnień, a mianowicie: 1) jakie są prerogatywy, w oparciu o które papież Jan Paweł II zabierał głos w sprawach dotyczących polityki; 2) jakie są główne wątki problemowe w Jego wypowiedziach inspirujących polityków.

I

Jeśli chodzi o prerogatywy Jana Pawła II, legitymizujące Jego wskazania dotyczące życia politycznego, to jest ich kilka.

Pierwszą z nich jest sprawowanie funkcji organu najwyższej władzy w Kościele katolickim. W swych przemówieniach i innych enuncjacjach Jan Paweł II zdecydowanie podkreślał, że zabiera głos jako głowa Kościoła katolickiego - uniwersalnej społeczności religijnej; jako następca św. Piotra Apostoła, któremu Chrystusa powierzył misję nauczania prawdy wszystkim ludzi i umacniania „braci w wierze”². Realizując swoją misję Jan Paweł II nie poprzestawał na przyjmowaniu pielgrzymów i mężów stanu, a wśród nich wybitnych polityków i dyplomatów prawie ze wszystkich państw, w Watykanie, ale odbywał podróże duszpasterskie, aby dotrzeć do mieszkańców wszystkich kontynentów, a także spotkać się z ludźmi sprawującymi funkcje najwyższych organów władzy państwowej i ponadpaństwowej w miejscu ich pracy³ i wskazać podstawowe zasady etyczne ich działalności.

² S. Nagy, kard., *Papiestwo pielgrzymujące*, w: *Servo veritatis. Materiały Międzynarodowej Konferencji dla uczczenia 25-lecia pontyfikatu Jego Świątobliwości Jana Pawła II. Uniwersytet Jagielloński 9-11 października 2003 r.*, Kraków 2003, s. 71-81, szczególnie s.77.

³ Papież Jan Paweł II składał wizyty i wygłaszał przemówienia do polityków, m.in.: 2 X 1979 r. na XXXIV sesji Zgromadzenia Ogólnego ONZ Nowym Jorku; 12 X 1979 r. do Międzynarodowej Organizacji ds. Wyżywienia i Rolnictwa (FAO) w Rzymie, 1 VI 1980 do Parlamentu Europejskiego w Strasburgu; 2 VI 1980 r. do Międzynarodowej Organizacji ds. Nauki i Kultury (UNESCO) w Paryżu; 15 VI 1982 r. do Międzynarodowej Organizacji Pracy w Genewie i Międzynarodowego

Drugim tytułem do ustosunkowania się Jana Pawła II do spraw życia publicznego jest posiadanie przez najwyższy organ władzy Kościoła Katolickiego - powszechnie nazywany Stolicą Apostolską (łac. *Sedes Apostolica seu Sancta Sedes*) - podmiotowości publiczno-prawnej w stosunkach międzynarodowych uzyskanej na podstawie wielowiekowego zwyczaju międzynarodowego⁴. Papież Jan Paweł II, jak każdy Biskup Rzymski, pełnił funkcje jedyne w świecie podmiotu suwerenności duchowej, który na zasadzie partnerstwa utrzymuje stosunki dyplomatyczne z najwyższymi organami państw i organizacji międzynarodowych; prowadzi z nimi dialog i zawiera umowy międzynarodowe zarówno dwustronne, jakimi są konkordaty mające na celu normalizację stosunków między danym państwem a Kościołem na jego terytorium, jak również umowy wielostronne dotyczące ochrony praw i wolności należnych każdemu człowiekowi⁵.

Szczególnym tytułem legitymizującym pozycję Jana Pawła II w życiu publicznym jest także sprawowanie funkcji głowy Państwa Watykańskiego, które jak każde państwo jest wyposażone w atrybut suwerenności terytorialnej⁶. Na stosunkowo niewielkim terytorium tego Państwa papież Jan Paweł II sprawował swą misję religijno-moralną względem całej ludzkości w sposób niezależny od jakiegokolwiek innego organu władzy państwowej

Czerwonego w Genewie; 12 V 1985 w siedzibie Europejskiej Wspólnoty Europejskiej w Brukseli; 26 I 1988 r. w siedzibie Międzynarodowej Federacji Rolnictwa (IFAD) w Rzymie; 8 X 1988 do Zgromadzenia Parlamentarnego Rady Europy w Strasburgu; 11 X 1988 w Parlamencie Europejskim w Strasburgu; 11 VI 1999 r. w siedzibie Sejmu Polskiego w Warszawie; 4 XI 2003 w Parlamencie Włoskim w Rzymie.

⁴ J. Krukowski, *Kościół i państwo. Podstawy relacji prawnych*, Lublin 2000, s. 141-144.

⁵ J. Krukowski, *Dyplomacja Stolicy Apostolskiej w okresie pontyfikatu Jana Pawła II*, w: *Servo veritatis*, dz. cyt., s. 353-361; T. Pieronek, *Przewodnie idee konkordatów pontyfikatu Papieża Jana Pawła II*, w: *Servo veritatis*, dz. cyt., s. 363-379.

⁶ J. Krukowski, *Kościół i państwo*, s. 144-145.

lub ponadpaństwowej. Dzięki temu podczas swoich podróży duszpasterskich Papież cieszył się ochroną prawną, jaka przysługuje osobom sprawującym funkcję głowy państwa⁷.

Do tych prerogatyw natury formalnej, które przysługują każdemu Biskupowi Rzymu, Jan Paweł II dołączył wysoki autorytet osobisty, będący rezultatem Jego zatroskania o los każdego człowieka i każdego narodu, oraz charyzmat wielkiej mądrości i umiejętności inspirowania procesów społecznych, politycznych i gospodarczych⁸.

II

Druga grupa zagadnień dotyczy zawartości merytorycznej nauczania Jana Pawła II, jakie kierował do polityków. W związku z tym proponuję Państwu zwrócenie uwagi na to, jakie w nauczaniu Jana Pawła II znajdujemy odpowiedzi na elementarne pytania: co to jest polityka? kto jest politykiem? jakie cele winny przyświecać działalności politycznej? jakie zasady mają przyświecać politykom w rozwiązywaniu trudnych problemów w warunkach pluralizmu ?

1. Odpowiedź na pytanie, co to jest polityka, nie jest jednoznaczna. Wywodzący się z języka greckiego wyraz „polityka” w sensie dosłownym oznacza „sztukę rządzenia”, czyli urzeczywistniania celów wspólnych dla społeczeństwa. W życiu publicznym ścierają się różne koncepcje polityki, wśród których - z pewnym uproszczeniem - można wyróżnić dwie: 1) koncepcję klasyczną, która zakłada respektowanie obiektywnych wartości,

⁷ J. Krukowski, *Odpowiedzialność za przestępstwo zniewagi Głowy Państwa Watykańskiego popełnione na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej*, w: *Historia magistratae vitae. Księga jubileuszowa ku czci Profesora Jerzego Flagi*, Lublin 2007, s. 245-253.

⁸ S. Weigh, *John Paul II as defensor hominis*, w: *Servo veritatis*, dz. cyt., s. 405-415.

jakimi są prawda i dobro; 2) koncepcję przeciwną do niej, opartą na założeniach utylityzmu i relatywizmu etycznego⁹.

Polityka w ujęciu klasycznym - wywodzącym się od Arystotelesa i św. Tomasza z Akwinu - jest to rozumna troska o dobro wspólne. Takie pojęcie polityki zakłada poszanowanie podstawowych wartości i zasad moralnych. Zdaniem Jana Pawła II: „Polityka to stosowanie prawomocnej władzy w celu osiągnięcia dobra społeczeństwa: wspólnego dobra, które - jak stwierdza Sobór Watykański II - obejmuje sumę warunków życia społecznego, dzięki którym jednostki, rodziny i zrzeszenia mogą pełniej i łatwiej osiągnąć swoją doskonałość (*Gaudium et spes*, 74)”¹⁰.

Natomiast w ujęciu skrajnie liberalnym - wywodzącym się od Nicolao Macchiavellego a lansowanym przez współczesnych publicystów - polityka jest to sztuka prowadzenia walki o zdobycie władzy bądź o utrzymanie się przy władzy nad społeczeństwem w razie jej zdobycia, bez względu na zasady etyczne. Za najważniejszy cel zwolennicy takiej koncepcji polityki uważają skuteczność w sterowaniu społeczeństwem przy użyciu wszelkich środków, nie wykluczając stosowania manipulacji opinią publiczną bądź przemocy. Taką koncepcją polityki kierowali się przywódcy partii komunistycznej przypisujący sobie monopol na sprawowanie władzy państwowej w oparciu o ideologię, którą uważali za jedynie prawdziwą i usiłowali narzucić swój program nawet całej ludzkości. Jan Paweł II krytycznie ustosunkowywał się do takiej koncepcji polityki i jej realizacji¹¹. Ostrzegał też poli-

⁹ J. Krukowski, *Wstęp do nauki o państwie i prawie*, Lublin 2004, s. 35.

¹⁰ „L' Osservatore Romano”, wersja polska I (2001), s. 23.

¹¹ Jan Paweł II, *Encyklika „Centesimus annus”*, nr 29, 46; M. Zięba, *Papieże i kapitalizm, Od Rerum novarum do Centesimus annus*, Kraków 1998, s.67; S. Słowiński, R. Zenderowski, *Europa drogą Kościoła. Jan Paweł II o Europie i europejskości*, Wrocław 2003, s. 123.

tyków, że epoka jedynie słusznej ideologii nie skończyła się razem z upadkiem komunizmu. Miejsce ideologii marksistowskiej w XXI wieku zajmuje bowiem ideologia relatywizmu etycznego i ekonomicznego wolnego rynku.

Papież Jan Paweł II nauczał, że wolność, jaką odzyskaliśmy po upadku komunizmu, nie jest czymś gotowym, ale jest zadaniem, które wytrwałą pracą trzeba stale zdobywać. Wolności nie można absolutyzować, ale należy podporządkować ją poznaniu obiektywnej prawdy dotyczącej rzeczywistości i dobra każdej osoby ludzkiej.

2. W zależności od przyjmowanej koncepcji polityki możliwe są różne **odpowiedzi na pytanie, kto jest politykiem?**

Jan Paweł II nauczał, że politykiem w szerszym znaczeniu jest każdy człowiek, który przez swoją działalność społeczną wnosi wkład do dobra wspólnego, czyli przyczynia się do budowania takiego ładu społecznego, w którym szanowane są prawa i wolności należne każdemu człowiekowi w społeczeństwie. Natomiast w węższym ujęciu politykiem jest człowiek, który bierze bezpośredni udział w sprawowaniu władzy nad społeczeństwem - utożsamianym ze strukturą polityczną o zasięgu państwowym, regionalnym lub międzynarodowym. W tym znaczeniu politykami są nie tylko członkowie partii politycznych, jakkolwiek w państwach demokratycznych władza jest sprawowana przez partie polityczne, które uzyskują większość w wyniku wyborów parlamentarnych. Przez polityków należy więc rozumieć tych ludzi, którzy bezpośrednio uczestniczą w sprawowaniu władzy państwowej lub ponadpaństwowej, jak członkowie parlamentu lub rządu krajowego, członkowie Parlamentu Europejskiego, członkowie najwyższych gremiów polityki światowej. W tym sensie politykami są ludzie, którzy razem z członkami danej par-

tii dążą do zdobycia władzy, względnie utrzymania się przy niej samodzielnie bądź w koalicji z innymi.

Jan Paweł II w Kodeksie Prawa Kanonicznego z 1983 r. deklaruje, że wierni świeccy mają prawo do podejmowania działalności politycznej na równych prawach z innymi współobywatelami - na własną odpowiedzialność. Natomiast od innych współobywateli winni wyróżniać się tym, że kierują się duchem Ewangelii i wskazaniem Magisterium Kościoła (kan. 227)¹².

3. Jeśli zaś chodzi o stanowisko Kościoła wobec reżymu politycznego, to Jan Paweł II krytycznie ocenił totalitaryzm komunistyczny, jak też ostrzegął przed totalitaryzmem liberalnym¹³. Głosił on, że Kościół w epoce współczesnej nie dąży do zdobycia władzy politycznej ani nie oczekuje przywilejów, ale przez swoje nauczanie proponuje określony system wartości i poszanowanie zasad etycznych życia społecznego. Postuluje także, aby politycy respektowali system podstawowych wartości zakorzenionych w kulturze narodu, którego państwo jest strukturą polityczną.

4. Jan Paweł II nauczał, że **celem działalności politycznej winno być osiągnięcie dobra wspólnego osoby ludzkiej**, jako istoty społecznej, w wymiarze krajowym, regionalnym i uniwersalnym. W przemówieniu wygłoszonym w siedzibie Sejmu RP (11 VI 1999 r.) Jan Paweł II stwierdził: „Wezwania, stojące przed demokratycznym państwem domagają się solidarnej współpracy wszystkich ludzi dobrej woli - niezależnie od opcji politycznej

¹² Kongregacja Nauki Wiary, Nota dotycząca niektórych aspektów działania i postępowania katolików w życiu politycznym z 21 listopada 2001 r., zatwierdzona przez Jana Pawła II.

¹³ Jan Paweł II, *Encyklika „Centesimus annus”*, nr 17, 19-20, 29, 41-42; Jan Paweł II, *Encyklika „Evangelium vitae” o wartości nienaruszalności życia ludzkiego z 25 marca 1995*, Watykan 1995.

czy światopoglądu, wszystkich, którzy pragną razem tworzyć wspólne dobro Ojczyzny”¹⁴.

Tę samą ideę powtórzył w przemówieniu do włoskich parlamentarzystów (4 XI 2003 r.): „[...] jest oczywiste, że troska o dobro wspólne winna być realizowana przez wszystkich obywateli i winna przejawiać się we wszystkich sektorach życia społecznego. W szczególności jednak sposób ta troska o dobro wspólne jest wymagana w dziedzinie polityki. Mam tu na myśli tych, którzy oddają się całkowicie działalności politycznej, jak i poszczególnych obywateli. Wykonywanie władzy politycznej, czy to we wspólnocie, czy to w instytucjach reprezentujących państwo, powinno odbywać się ofiarną służbą człowiekowi i społeczeństwu, nie zaś szukaniem własnych czy grupowych korzyści z pominięciem dobra wspólnego całego narodu”¹⁵.

Następnie - biorąc pod uwagę zjawisko pluralizmu politycznego w świecie współczesnym - Jan Paweł II stwierdził, iż: „Decydującym czynnikiem jest w tej perspektywie głęboka wrażliwość na wspólne dobro, poruszająca serca wszystkich. Wspólnota polityczna istnieje (...) dla dobra wspólnego, w którym znajduje ona pełne uzasadnienie i sens, i z którego bierze sobie właściwe prawo (*Gaudium et spes*, 74)”. Jednocześnie wskazał na konieczność współpracy wszystkich do osiągnięcia tego celu: „Wyzwania stające przed demokratycznym państwem domagają się od wszystkich ludzi dobrej woli, niezależnie od poglądów politycznych, solidarnej i ofiarnej współpracy w budowaniu wspólnego dobra kraju. Współpraca ta nie może być pozbawiona od-

¹⁴ „L'Osservatore Romano”, 8 (1999), s. 54.

¹⁵ S. Słowiński, R. Zenderowski, *Europa drogą Kościoła. Jan Paweł II o Europie i europejskości*, s. 298.

niesienia do podstawowych wartości, wpisanych w samą naturę człowieka”¹⁶.

W przemówieniu Jana Pawła II do przewodniczących parlamentów Unii Europejskiej czytamy m.in.: „[...] W nauczaniu społecznym Kościoła katolickiego, zaczerpniętym z objawienia biblijnego i z prawa naturalnego, pojęcie dobra wspólnego znajduje zastosowanie na wszystkich płaszczyznach organizacji ludzkiej społeczności. Istnieje narodowe dobro wspólne, któremu służą instytucje państwowe. Ale istnieje także - któż mógłby temu zaprzeczyć w dobie wzajemnego przenikania się systemów gospodarczych i wielorakiej wymiany w Europie oraz na szerszą skalę w całym świecie - wspólne dobro kontynentalne, a nawet ogólnoświatowe”¹⁷.

Działalność polityczna ludzi sprawujących władzę powinna być skierowana do osiągnięcia podstawowych wartości ludzkich, które są hierarchicznie uporządkowane. Najwyższą wartością w porządku społecznym jest człowiek, jako istota wyposażona w przyrodzoną godność osoby ludzkiej, z której wynikają prawa i wolności należne każdemu.

W przemówieniu wygłoszonym na XXXIV sesji Zgromadzenia Ogólnego Narodów Zjednoczonych (2 X 1979 r.) Jan Paweł II stwierdził: „Człowiek żyje równocześnie w świecie wartości materialnych i w świecie wartości duchowych. Dla konkretnego żyjącego człowieka jego potrzeby, wolności i stosunki z drugimi nie ograniczają się wyłącznie do jednego lub drugiego zakresu wartości, ale dotyczą obu tych zakresów równocześnie”. Jednocześnie Papież pokreślił: „Prymat wartości duchowych określa właściwe znaczenie i sposób, w jaki należy używać dóbr ziemskich, materialnych, i dlatego leży u podstaw sprawiedliwe-

¹⁶ Tamże.

¹⁷ „L'Osservatore Romano”, 1 (2001), s. 45.

go pokoju. Z drugiej strony prymat wartości duchowych wpływa na to, że rozwój materialny, techniczny i cywilizacyjny służy temu wszystkiemu, co kształtuje człowieka, to znaczy temu, co umożliwia mu pełny dostęp do prawdy, rozwój moralny, pełne korzystanie z całego dziedzictwa dóbr kultury i pomnażanie ich przez własną twórczość¹⁸.

W przemówieniu wygłoszonym w siedzibie UNESCO (2 VI 1980 r.) Papież podkreślił obowiązek troski o wychowanie człowieka w kulturze, „aby człowiek stawał się coraz bardziej człowiekiem - o to, aby bardziej „był”, a nie tylko „miał” - aby więc poprzez wszystko, co „ma”, co „posiada”, miał bardziej i pełniej być człowiekiem - to znaczy, aby również umiał „być” nie tylko „z drugimi”, ale także i „dla drugich”¹⁹.

5. Papież Jan Paweł II wskazał także **zasady życia społecznego, które winny mieć zastosowanie w sprawowaniu władzy publicznej** – ustawodawczej, wykonawczej i sądowniczej:

- **Zasada pomocniczości, czyli służenia pomocą człowiekowi przez sprawujących władze publiczne.** Papież wskazywał, że władza polityczna „powinna służyć człowiekowi, aby mógł realizować swe naturalne aspiracje jako jednostka i jednocześnie jako istota społeczna. Te aspiracje wpisane w jego naturę są zarazem niezbywalnymi prawami człowieka, do których należy prawo do życia, do nietykalności fizycznej i psychicznej, do wolności sumienia, myśli i religii”²⁰. Polityka jest więc służbą dla dobra wspólnego.

¹⁸ *Nauczanie papieskie*, Poznań 1992, III/2, s. 264-265.

¹⁹ *Nauczanie papieskie*, Poznań 1984, III/1, s. 731.

²⁰ Przemówienie do parlamentarzystów europejskich 23 IX 2000 r., „L'Osservatore Romano”, 1 (2001), s. 45.

- **Zasada solidarności**, która przede wszystkim polega na rozwiązywaniu trudnych problemów społecznych zwłaszcza świata pracy, przy współpracy przedstawicieli wszystkich sił społecznych, zarówno pracowników, pracodawców, jak i władzy publicznej²¹.

- **Zasada ochrony praw człowieka**. Wśród praw należnych człowiekowi, których ochronę prawną państwo winno zabezpieczyć, Jan Paweł II na pierwszym miejscu postawił prawo człowieka do życia; przy tym mocno akcentował ochronę prawa do życia dziecka poczętego (enc. *Evangelium vitae*) oraz protestował przeciwko sztucznemu skracaniu życia człowieka w starszym wieku przez eutanazję.

- **Zasada sprawiedliwości**. W przemówieniu do parlamentarzystów i polityków (24 XI 2001 r.) Jan Paweł II stwierdził: „Właśnie sprawiedliwość winna być najważniejszym celem dążeń polityka: sprawiedliwość, która nie zadawała się tylko tym, że oddaje każdemu, co mu się należy, ale stara się stworzyć wśród obywateli sytuacje równych szans, a zatem wspomaga szczególnie tych, co do których istnieje obawa, że ze względu na status społeczny, kulturę, czy stan zdrowia pozostaną w tyle lub będą zawsze zajmować ostatnie miejsce w społeczeństwie, pozbawieni możliwości osobistego rozwoju”²².

- **Zasada prymatu prawa naturalnego przed prawem stanowionym**. Papież wyraźnie pouczał, że „prawo stanowione nie może być sprzeczne z prawem naturalnym, to ostatnie bo-

²¹ Jan Paweł II, *Encyklika „Laborem exercens”*, nr 20; Jan Paweł II, *Przemówienie wygłoszone na sesji plenarnej Międzynarodowej Organizacji Pracy w Genewie*, 15 czerwca 1982 r., nr 9, 13; Tenże, *Encyklika „Centessimus annus”*, nr 15; Kongregacja Wychowania Katolickiego, *Wskazania dotyczące studiów nauczania doktryny społecznej Kościoła w ramach formacji kapłańskiej*, nr 38, w: *Dokumenty nauki społecznej Kościoła, część II*, Rzym-Lublin 1996.

²² „L'Osservatore Romano”, 1 (2001), s. 23.

wiem nie jest niczym innym, jak tylko zespołem pierwotnych i podstawowych zasad rządzących życiem moralnym”²³. W związku z tym Papież zwracał uwagę na konieczność krytycznego ustosunkowania się polityków do relatywizmu etycznego. Stwierdził On: „[...] ustawa, która nie respektuje prawa człowieka do życia od poczęcia do naturalnej śmierci niezależnie od jego stanu - czy jest to człowiek zdrowy, czy chory, znajdujący się jeszcze w fazie embrionalnej, stary lub umierający - nie jest ustawą zgodną z Bożym zamysłem: chrześcijański prawodawca nie może zatem brać udziału w jej redagowaniu, ani aprobować jej na forum parlamentu, chociaż w sytuacjach, gdy prawo takie już istnieje, wolno mu w ramach debaty parlamentarnej proponować poprawki które zmniejszą jego szkodliwość. To samo należy powiedzieć o każdej ustawie, która działa na szkodę rodziny, zagraża jej jedności i nierozzerwalności lub nadaje status prawny innym związkom między osobami, również tej samej płci, które chciałyby stać się równoprawnym surogatem rodziny opartej na małżeństwie między mężczyzną i kobietą”²⁴.

- Zawód polityka w zasadzie jest powołaniem. Zwracając się do polityków Papież stwierdził m.in.: „Waszą misję bowiem można zasadnie rozpatrywać jako prawdziwe powołanie do działalności politycznej, co oznacza w praktyce rządzenie krajami, tworzenie prawa i kierowanie administracją publiczną na różnych szczeblach”²⁵.

Przed politykami Jan Paweł II stawiał wysokie wymagania etyczne, ale też doceniał tych, którzy mieli odwagę je realizować w sprawowaniu władzy administracyjnej, sędowniczej i ustawo-

²³ Przemówienie do parlamentarzystów i polityków 4 XI 2000 r., „L'Osservatore Romano”, 1 (2001) s. 24.

²⁴ Tamże, s. 24.

²⁵ Tamże, s. 23.

dawczej. Za Jego pontyfikatu nastąpiła beatyfikacja i kanonizacja wielu ludzi różnych stanów i zawodów, a wśród nich polityków, którzy odważnie podejmowali obowiązki w życiu publicznym jako obywatele. Jako wzór polityka, który swoim życiem realizował zasady etyczne w sposób heroiczny, Jan Paweł II postawił świętego Tomasza Morusa. W liście apostolskim z 31 X 2000 r. „o ogłoszeniu św. Tomasza Morusa Patronem rządzących i polityków” wskazał racje swej decyzji: „Jedną z nich jest odczuwalna w środowisku polityki i administracji państwowej potrzeba wiarygodnych wzorców, które wskazywałyby drogę prawdy w obecnym momencie dziejowym, gdy mnożą się trudne wyzwania i trzeba podejmować bardzo odpowiedzialne decyzje [...]. W takim kontekście warto odwołać się do przykładu św. Tomasza Morusa, który wyróżniał się niezłomną wiernością władzom i instytucjom właśnie dlatego, że pragnął w ten sposób służyć nie władzy, ale najwyższemu ideałom sprawiedliwości. Jego życie poucza nas, że rządzenie jest przede wszystkim praktykowaniem cnoty”²⁶.

W warunkach współczesnego pluralizmu politycznego - będącego nieodłącznym elementem demokracji - w podejmowaniu decyzji politycznych konieczne są kompromisy. Jednakże Jan Paweł II głosił, że nie można iść na kompromis bez granic za cenę rezygnacji z wartości etycznych w stanowieniu ustaw. Polityk winien nieustannie w sumieniu pytać siebie o tę moralną granicę, za którą jego działania stają się niegodziwe, cyniczne bądź koniunkturalne²⁷.

Na zakończenie ośmielam się przytoczyć słowa Jana Pawła II, skierowane do polityków polskich w roku jubileuszowym 5 listopada 2001 r.: „Witam parlamentarzystów z Polski/.../.

²⁶ „L'Osservatore Romano”, 1 (2001), s. 11.

²⁷ S. Sowiński, R. Zenderowski, dz. cyt., s. 144.

Wasza obecność dzisiaj świadczy, że chcecie Wasze życie osobiste i działalność polityczną budować na Ewangelii. Niech Łaska Boża Was umacnia, a Duch Święty i Jego światło niech zawsze Wam towarzyszą na drodze chrześcijańskiej służby człowiekowi i społeczeństwu. Niech Wam Bóg błogosławi!”²⁸.

Niech mi wolno będzie do życzeń Jana Pawła II dołączyć własne, ażeby politycy polscy faktycznie czerpali inspiracje ze wskazań Jana Pawła II i stosowali je do konkretnej rzeczywistości. Wówczas społeczeństwo polskie z ufnością będzie budować przyszłość w oparciu o „uniwersalne wartości pokoju, solidarności, sprawiedliwości i wolności”²⁹.

INDICATIONS FOR POLITICIANS IN THE SOCIAL TEACHING OF JOHN PAUL II

SUMMARY

This is the lecture which was presented at the seat of the Polish parliament on the 15th of April 2011 on the occasion of the beatification of John Paul II. The lecture contains two groups of issues. The first group concerns the prerogatives on which the Pope John Paul II took a voice in matters of politics. The second group includes the major problematic topics in his many speeches addressed to the politicians. The Pope pointed out that politicians in their activities should be guided by the principle of the common good of the human being, the principle of subsidiarity, solidarity, justice and protection of human rights.

Translated by Agata Słowikowska

²⁸ „L'Osservatore Romano”, 1 (2001), s. 27.

²⁹ „L'Osservatore Romano”, 8 (1999), s. 55.

Słowa kluczowe: nauczanie społeczne, polityka, dobro wspólne, solidarność, sprawiedliwość, prawa człowieka

Key words: social teaching, politics, common good, solidarity, justice, human rights